

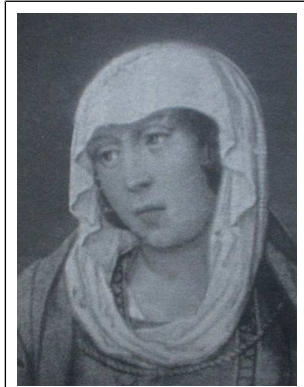
Koninkrijk Castilië (1474-1516)

(voor een stamboom van de koningen van Castilië [zie bijlage](#))

Na de strijd om de opvolging van Hendrik IV traden de katholieke vorsten Isabella I en Ferdinand II aan als heersers over Castilië. De Reconquista werd beëindigd door de verovering van Granada, in Italië werd met succes oorlog gevoerd tegen de Fransen en de expansie in Amerika begon. Staatshervormingen waren de aanzet tot het ontstaan van het moderne Spanje.

Na de dood van Hendrik IV

Toen koning Hendrik IV van Castilië, bijgenaamd de Impotente, in 1474 overleed begon een strijd tussen twee vrouwelijke troonpretendenten. De eerste was de op dat moment dertienjarige Johanna, dochter van Hendrik uit zijn huwelijk met Johanna van Portugal. Door velen werd aangenomen dat prinses Johanna niet door Hendrik was verwekt, maar door zijn gunsteling Beltrán de la Cueva, vandaar dat zij Johanna *la Beltraneja* werd genoemd. De tweede pretendent was haar drieëndertig jaar oude tante Isabella, een halfzuster van Hendrik. Onder druk van een aantal edelen, die Johanna wegens haar vermeende onwettige status niet als koningin wilden accepteren, had Hendrik in 1468 in het zogenaamde *Pacto de los Toros de Guisando*, de rechten van troonopvolging toegekend aan Isabella, onder de conditie dat deze niet zonder zijn toestemming zou huwen. Omdat zij die belofte had gebroken door in 1469 te trouwen met Ferdinand II, de toekomstige koning van Aragón, wees de ontstemde Hendrik prinses Johanna alsnog aan als zijn rechtmatige opvolger. Op de achtergrond speelde nog een derde troonpretendent een rol: Isabella's echtgenoot, die gezien zijn afstamming (hij was een achterkleinzoon van Johan I van Castilië) in theorie ook aanspraken kon maken op de troon.

Juana la Beltraneja
1462-1530

Isabella wordt uitgeroepen tot koningin

Onder de burgers van Castilië leefde in 1474 een groot verlangen naar rust in het koninkrijk na vele jaren van onderlinge vetes. Het was dus niet vreemd, dat vanaf het moment (1469) dat Johanna la Beltraneja was aangewezen als troonopvolgster, er sprake was van een groeiende steun van de Castiliaanse steden aan Isabella, van wie men verwachtte dat zij orde zou scheppen in het land en een eind zou maken aan het al eeuwen durende probleem van de machtswillekeur van de edelen, steeds tot grote ergernis van gewone burgers. De edelen waren overigens verdeeld, zij het dat de steun vanuit deze elite aan Isabella groter werd. Ook daar groeide het besef dat er zo langzamerhand een einde moest komen aan de wanorde en dat Isabella de aangewezen persoon was om dat te bewerkstelligen. Hoe dan ook, op 13 december 1474 werd Isabella in Segovia ten overstaan van de stadsbestuurders en bewoners uitgeroepen tot koningin van Castilië.

Ferdinand II
1452-1516

Isabella I
1451-1504

De overeenkomst van Segovia

Op dat moment eiste een groep edelen, die Isabella's huwelijkspartner Ferdinand liever als koning zagen, herinvoering van de in Frankrijk vigerende Salische wetgeving, die de mogelijkheid van troonopvolging van vrouwen uitsloot en haaks stond op de door Alfons X in de dertiende eeuw geïntroduceerde wetgeving gebaseerd op Romeins recht (*de Siete Partidas*).

Isabella greep in en sloot met haar man een overeenkomst, de *Concordia de Segovia*, waarin zij erkend werd als regerend koningin (*reina propietaria*) en wettige opvolger van Hendrik IV. Als koning-gemaal werd de positie van Ferdinand gelijkwaardig gesteld aan die van Isabella en elke wet zou door hen beiden ondertekend moeten worden. Deze innige verstrengeling van Castilië en Aragón manifesteerde zich in de uitdrukking '*Tanto monta, Isabel como Fernando; tanto monta, Fernando como Isabel*' (Isabella of Ferdinand, het is om het even). Het heraldische lemma 'Tanto Monta' refereert aan de probleemverstrengeling van de Gordiaanse knoop, die door Alexander de Grote werd ontrafeld door hem door te hakken. Dit lemma sierde het wapen van het koningspaar, dat vele knopen zou doorhakken, en verscheen op tal van gebouwen die in de loop van hun regeringsperiode zouden worden gerealiseerd.

Successie-oorlog

In de maanden die volgden op de gebeurtenissen in Segovia namen de kansen voor Isabella echter af. Veel edelen - onder aanvoering van de bisschop van Toledo - kozen de kant van Johanna la Beltraneja. Dit vond plaats nadat zij, opportunistisch als zij waren, hun steun hadden proberen te verkopen aan Isabella in ruil voor financiële gunsten of benoemingen in publieke functies, voorstellen die door Isabella werden genegeerd. Hierop brak de Successie-oorlog uit. Aanhangers van Johanna verwierven de steun van de Portugese koning Alfons V die op hun voorstel een huwelijk met haar aanging. Alfons was op dat moment dertig jaar ouder dan zijn bruid. In 1475 drongen de Portugezen Spanje binnen en vestigden het door hen gesteunde koninklijk hof in Arévalo in Extremadura. Ook werd Isabella bedreigd door de Franse koning die een veroveringstocht begon in het Baskenland en erop hoopte de door hem veroverde gebieden te mogen behouden in geval Isabella een nederlaag zou lijden. Tegenover deze bedreigingen kon Isabella weinig in het geweer brengen, maar zij keerde op briljante wijze het tij door een publieke campagne in te zetten. Tal van door haar bezochte steden wist zij voor zich te winnen. Tijdens de door haar bijeengeroepen Cortes verkreeg Isabella voldoende financiële steun ter formering van een leger. Op 1 maart 1476 verenigde dit leger zich met de strijdmacht van Ferdinand en werd slag geleverd met Portugal bij Toro.

Ferdinand verdreef de Portugezen, maar de oorlog zou nog bijna drie jaar duren voordat het tot een vergelijk kwam tussen Castilië en Portugal. Het verdrag van Alcaçovas werd gesloten, waarin bepaald werd dat Alfons V zou afzien van Portugese rechten op de Castiliaanse troon. Daarmee kwam definitief een eind aan de aspiraties van Johanna la Beltraneja en zij trad in in een Portugees klooster, waar zij in 1530 overleed. Met dit verdrag werden tevens de aanspraken op de Atlantische eilanden geregeld; de Azoren, Madeira en Kaapverdische eilanden vielen toe aan Portugal, terwijl de Canarische archipel aan Castilië werden toegewezen. In een apart verdrag, de overeen-

komst van Moura, werden de banden tussen beide rijken aangehaald door het besluit prinses Isabella, de oudste dochter van Isabella I te laten huwen met prins Alfons, de vijf jaar jongere Portugese troonopvolger. De ouders van de bruid stelden door middel van een enorme bruidsschat Portugal schadeloos voor de door dit land gemaakte kosten in de voorbije oorlog.

Bestuurlijke hervormingen

De regeringsperiode van Isabella is van grote betekenis geweest voor de institutionele hervormingen van het land. Voordat het vredesverdrag van Alcaçovas werd getekend, had Isabella tal van reizen gemaakt door het land, in een eerste poging de vele onderlinge strubbelingen tussen clans van adellijke families en de kroon en tussen de clans onderling, tot een goed einde te brengen. Daarbij wist zij velen aan zich te binden door daar waar dat nodig was de edelen te compenseren voor geleden schade.

Overigens zou het noodzakelijk blijken om de aristocratie hardhandig in toom te houden en Isabella en Ferdinand schrokken er niet voor terug om vestigingen van rebellerende edelen te verwoesten. Deze politiek van onderwerping van de aristocratie, waar de Castiliaanse steden lang naar hadden uitgekeken, bezorgde de vorsten grote populariteit onder de stedelingen, die tijdens de Cortes van Toledo in 1480 uitmondde in het annuleren van alle voorrechten die de edelen ooit van Hendrik IV hadden ontvangen. Veel bezittingen gingen zo over in koninklijk eigendom en dit impliceerde een enorme toename van de inkomsten van de kroon. Isabella en Fernando gingen nog verder en verplichtten de edelen hen toestemming te vragen voor de bouw van vestigingen en stelden juridische vervolging in wanneer zij gebruik maakten van militaire middelen in geval van een meningsverschil met hun onderhorigen. Een belangrijke maatregel die Isabella al nam voordat de vrede met Portugal werd getekend was de oprichting van de *Santa Hermandad*, de heilige broederschap van lokaal opererende milities. Deze milities, die tot taak hadden paal en perk te stellen aan de heersende wanorde en misdadigheid, groeide uit tot een leger van 15.000 man sterk ten dienste van de kroon.

Munt van 4 maravedí uit de tijd van het katholieke vorstenpaar. Er gingen 34 maravedís in een real en 11 realen in een dukaat.

De genoemde onderlinge gevechten tussen edelen onderling en met hun onderhorigen, die Castilië al twee eeuwen in hun greep hadden gehouden, verloren in de loop van Isabella's regeringsperiode geleidelijk hun destabiliserend effect door de instelling van koninklijke tribunalen. Geschillen werden voortaan door het gerecht beslecht, in plaats van met de wapenen. Ook wat betreft het landsbestuur moesten de edelen veren laten. In 1480 werd de Hoge Raad van Castilië hervormd waarmee de invloed van universitair geschoolden sterk werd vergroot en die van de op bestuurlijk terrein veelal weinig deskundige aristocraten ingeperkt. Deze Raad, ooit ingesteld door Hendrik II in 1371 en gevestigd te Valladolid, kreeg in 1494 ter versterking een zuidelijke pendant in Ciudad Real, die later, in 1504, werd overgebracht naar Granada. Dit alles betekende niet het einde van de aristocratie als heersende klasse, maar het hield wel in dat haar collectieve macht ondergeschikt werd gemaakt aan die van de koningen, die zich meer en meer omringden met goed geschoolde adviseurs. Daarmee werd een begin gemaakt met de ontwikkeling van de absolute monarchie in Castilië. Wat ook bijdroeg aan de stabiliteit in het land was de invoering door Isabella van een algemeen monetair systeem gebaseerd op zilver als standaard en de *maravedí* als eenheidsmunt die enkele decennia later, na de ontdekking van de zilvertmijnen in Amerika, zou uitgroeien tot een internationaal betaalmiddel.

Reconquista

Na drie jaar van vrede begonnen in 1482 nieuwe schermutselingen aan de grens met het rijk Granada, het enig overgebleven Moorse bolwerk op het Iberisch schiereiland. Schermutselingen die in dat jaar ongunstig uitpakte voor de Castilianen, vandaar dat Isabella en Ferdinand, die genoeg hadden van de voortdurende onzekerheden in het grensgebied, besloten een ultieme poging te doen om Granada te veroveren. Een herleving van de Reconquista na een pauze van honderdvijftig jaar. Het werd een uitputtingsslag die tien jaar duurde en het uiterste vergde van de bevolking omdat de rijksmiddelen schaars waren en de vorsten toen nog niet beschikten over het Amerikaanse zilver. Van doorslaggevende betekenis waren de door de paus toegekende fondsen uit een speciale kerkelijke belasting, de *cruzada* (letterlijk: kruistocht) genoemd, ter ondersteuning van de heilige oorlogen. Deze bijdrage dekte maar liefst driekwart van de kosten van de oorlog met Granada. Ook Joodse en Italiaanse financiers uit Castilië verleenden bijdragen. In deze grote militaire operatie vochten inwoners van alle delen van het Iberisch schiereiland zij aan zij met huurlingen uit tal van andere Europese landen. Van grote importantie was het gebruik van zware artillerie, geïmporteerd uit Italië en Vlaanderen, waarmee middeleeuwse vestigingen konden worden vernietigd.

Het eerste succes was de verovering van Ronda in 1485. Twee jaar daarna viel na een langdurig beleg Málaga in Castiliaanse handen. In 1489, nadat Almería was veroverd, begon het beleg van Granada, dat echter niet door middel van een directe aanval kon worden ingenomen. Het duurde nog tot 1492 totdat de hoofdstad van het rijk zich overgaf, een onderwerping die door onderhandelingen tot stand kwam en waarbij de Castiliaanse koningen de inwoners van Granada een aantal belangrijke beloften deed, zoals die van het behoud van hun bezittingen en de vrijheid hun eigen godsdienst te kunnen belijden. Als beloning voor de inname van Granada, waarmee de Reconquista voltooid werd, werden Isabella en Ferdinand in 1496 door paus Alexander VI getooid met de eretitel *Reyes Católicos* (katholieke vorsten *).

Expansie in de Nieuwe Wereld

In 1492 vond nog een belangrijke gebeurtenis plaats, de 'ontdekking' van Amerika door Christoffel Columbus. Columbus, waarvan wordt aangenomen dat hij Genua kwam, had al in 1483 geprobeerd steun te krijgen van Portugal voor zijn project om via een westelijke vaarroute Oost-Azië te bereiken. Toen dat mislukte klopte hij aan bij het Castiliaanse hof, maar het zou nog tot april 1492 duren voordat hij met Isabella en Ferdinand tot overeenstemming kwam. Het besluit van het koningspaar om de onderneming van Columbus te steunen werd genomen nadat in Noord-Afrika Melilla was veroverd en de Canarische eilanden definitief in het koninkrijk waren geïncorporeerd. Daarmee kwam een eind aan de mogelijkheden voor de Spanjaarden tot verdere exploratie in zuidelijke richting, conform de daarover met de Portugezen gemaakte afspraken in het in 1479 gesloten verdrag van Alcaçovas, dat een eind maakte aan de oorlog tussen beide landen. Portugal kreeg daardoor de controle over de zuidelijke vaarroute naar India en voor de Castiliaanse vorsten was het dus aantrekkelijk om te zoeken naar een alternatief: de westelijke vaarweg.

Koninklijk gebed na de overgave van Granada

Columbus maakte vier reizen naar Amerika en in zijn voetspoor volgden talloze ondernemers en avonturiers op zoek naar goud en zilver, grondgebied en arbeidskrachten. Deze expedities waren privé-ondernemingen waarvoor de staat toestemming gaf in ruil voor een deel van de opbrengst, de zogenaamde *capitulaciones*. Gedurende enige tijd bestonden deze expedities vooral uit plunderingen en rooftochten, een situatie waarin de kroon verandering probeerde aan te brengen door in 1503 het *Casa de Contratación* te Sevilla op te richten dat tot taak had de tochten naar de nieuwe wereld en de exploitatie van deze gebieden te reguleren. Gaandeweg ontwikkelde dit Huis zich tot een commercieel monopolie.

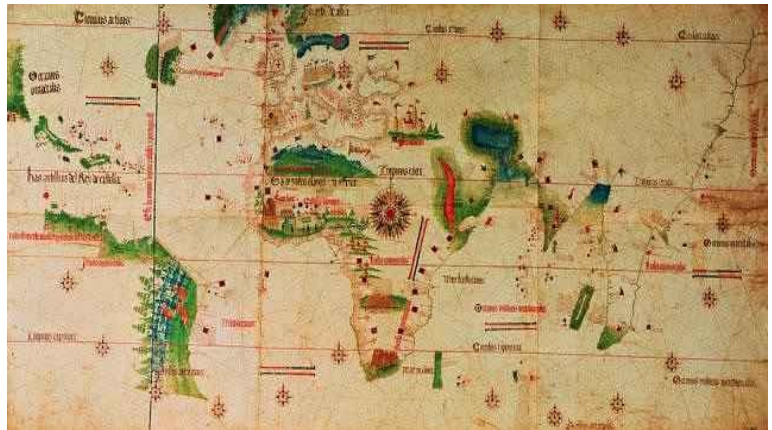

Casa de Contratación te Sevilla

Al in 1501 verbood Isabella het tot slaaf maken van de inboorlingen, een verordening die in 1512 werd herhaald en uitmondde in het systeem van de *encomiendas*. Aan kolonisten, de *encomenderos*, kon het recht toegekend worden om indianen voor zich te laten werken, die zij geacht werden rechtvaardig te behandelen en te kerstenen. Een goedbedoeld systeem dat echter van lieverlee onttaardde in regel-

rechte slavernij. Overigens was er voordat Mexico en Peru werden veroverd, nog maar nauwelijks sprake van een stroom van edelmetalen richting Castilië. Die kwam pas goed op gang na de ontdekking van de grote zilvermijnen, met name die van Potosí in het huidige Bolivia rond 1545. De nieuwe ontdekkingen veroorzaakten opnieuw een serieus politiek probleem met Portugal en ook met andere Europese machten zoals Engeland en Frankrijk die net als de Iberische rijken plannen maakten ter exploitatie van de Atlantische gebieden. Het katholieke koningspaar wist in 1493 paus Alexander VI te bewegen een bul uit te vaardigen (*Inter Caetera*) die hun veroveringen in Amerika legaliseerde.

Met Portugal werd het jaar daarna het pact van Tordesillas gesloten dat de tot dan toe onontdekte wereld verdeelde in voor elk van hen twee gelijke delen. Een verdeling die, gegeven de toenmalige onkunde over de vorm van het Amerikaanse continent en een foutieve berekening van de omvang van de aarde, Portugal het recht gaf zich te vestigen in het noord-oostelijk deel van Zuid-Amerika, de oorsprong van het huidige Brazilië.

Oorlog met Frankrijk

Veel meer dan de expansie in Amerika eiste de Europese politiek de aandacht op van Isabella en Ferdinand, vooral de problemen die speelden in de Italiaanse bezittingen. Napels en Sicilië waren in handen van koning Ferdinand I van Napels, een bastaardzoon van Alfons V van Aragón en een volle neef van Isabella's echtgenoot Ferdinand II. In 1493 trok koning Karel VIII van Frankrijk met een sterk leger Napels binnen en zette koning Ferdinand I af. Dat was tegen de wil van de paus en de Italiaanse inwoners die niet gediend waren van de Franse aanwezigheid op Italiaans grondgebied. Na twee jaar van twijfel besloten de katholieke vorsten in te grijpen en stuurde Ferdinand II een bescheiden leger richting Calabrië. Het was het begin van de Spaanse overheersing van Italië die tot de achttiende eeuw zou duren en die de Castiliaanse legers hun faam van onoverwinnelijkheid bezorgde. De oorlog met Frankrijk duurde tot 1504. In dat jaar, tien maanden voor het overlijden van Isabella I, werd na een aantal Spaanse overwinningen het verdrag van Lyon gesloten waarmee het koninkrijk Napels gevoegd werd onder de Aragonese kroon. Gedurende deze oorlog tussen Frankrijk en Spanje ontwikkelde het Spaanse leger de zogenaamde *tercio*, een combinatie van infanterie, cavalerie en artillerie, die de basis zou vormen van de strijdkrachten tot aan het begin van de achttiende eeuw. Later, in 1920, dook deze naam weer op als aanduiding voor onderdelen van de koloniale strijdkrachten in Afrika. Een andere consequentie van deze oorlog was dat voor het eerst het leger bestond uit louter huurlingen die uit vrijwel alle Europese landen afkomstig waren. Er werd een eind gemaakt aan middeleeuwse ridderlijke tradities en er werden technische en strategische noviteiten ingezet. De kosten van dit alles liepen huizenhoog op. Toen Isabella aan de macht kwam, bedroeg de oorlogsbegroting 27 miljoen maradevís, een bedrag dat maar liefst tot 341 miljoen was gestegen in het jaar van haar overlijden.

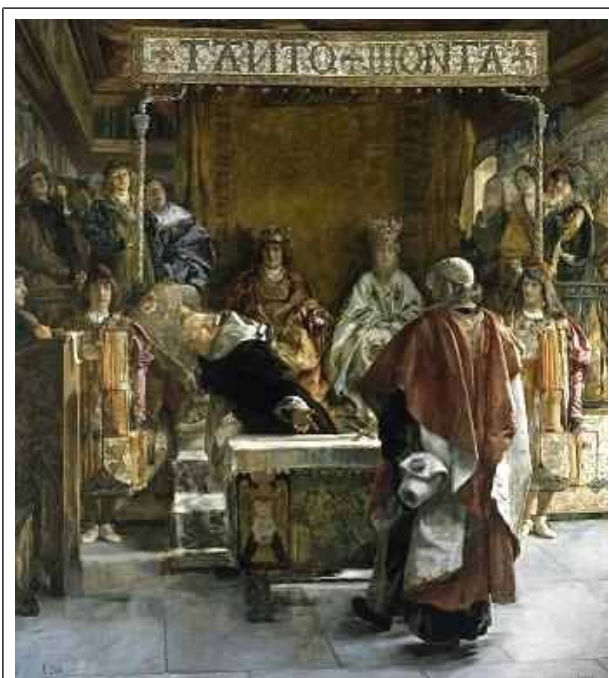
Religieuze kwesties

De katholieke vorsten probeerden de greep van de staat op de kerk te vergroten. Hernando de Talavera, biechtvader van Isabella, ontwierp een programma van kerkelijke vernieuwing. Daaronder vielen een strengere selectie van de bisschoppen en het op peil brengen van de kennis van het Latijn en de levenswandel van de clerus (celibaat, tonsuur, habijt). In 1495 droeg Isabella Francisco Jiménez de Cisneros voor als bisschop van Toledo, de hoogste kerkelijke functie in het land. Deze prelaat stond bekend om zijn franciscaanse soberheid. Zijn poging tot kerkvernieuwing wordt de Cisneriaanse Hervorming genoemd, waarvan de betekenis niet overschat mag worden en die hoogst waarschijnlijk niet de oorzaak is geweest van het feit dat het Protestantisme geen wortel schoot in Spanje. Aannemelijker is dat het gedurende de eeuwenlange Reconquista gegroeide militant katholicisme, dat elke vorm van heterodoxie uitsloot, daaraan debet is.

Kardinaal Cisneros
1436-1517

Alle beschikbare kronieken bevestigen de buitengewone geloofs-overtuiging van Isabella. Daarvan getuigt ook de arend in haar wapenschild, het embleem van de evangelist Johannes, die zij zeer was toegewijd. Het is niet duidelijk of het deze devotie was, of een andere oorzaak zoals politieke of economische, die het bestaan van drie minderheden tot een bron van zorg maakten voor de kroon.

Ondertekening van het edict van Granada

Hoe dan ook, het bestaan van de joodse minderheid was aanleiding voor Isabella en Ferdinand om in 1480 de Spaanse Inquisitie in te stellen en in 1492 een verordening uit te vaardigen, het edict van Granada, ter uitwijzing van joden die zich niet wensten te bekeren **). Eenzelfde besluit trof in 1499 de zigeuners, die vanwege hun afwijkende cultuur niet geaccepteerd werden en in 1502 was het de beurt aan de Islamieten. Hoewel bij de inname van Granada aan de Moren geloofsvrijheid was toegezegd, werd deze belofte van meet af aan geschonden door het optreden van kardinaal Cisneros, die toen aan het hoofd stond van de Inquisitie. De door hem ingezette onderdrukking leidde in 1501 tot de opstand van Albaicín die met militair geweld werd neergeslagen, waarna in 1502 de uitwijzing volgde van niet-bekeerlingen.

Dynastieke belangen

Uit het huwelijk van Isabella I met Ferdinand II werden vijf kinderen geboren. De oudste,

Isabella (1470), werd in 1479 uitgehuwelijkt aan de vijftienjarige prins Alfons van Portugal, die echter in 1491 overleed. Prinses Isabella keerde terug naar Castilië, maar werd in 1495 door haar ouders gedwongen tot een verbintenis met de vlak daarvoor tot koning van Portugal gekroonde Manuel I. Hoewel Isabella hier niets voor voelde, werd dit huwelijk doorgezet omdat het katholieke koningspaar vanwege de oorlog met Frankrijk er veel waarde hechtte zich te verzekeren van bondgenoten. Uit dit huwelijk werd in 1498 een zoon geboren, Miguel. Zijn moeder overleed tijdens de bevalling.

Het tweede kind van Isabella en Ferdinand was prins Johan, vanaf zijn geboorte in 1478 erfopvolger met de titel Prins van Asturië. Deze Johan overleed in 1497, waardoor de titel via zijn oudere zuster Isabella overging op haar zoontje Miguel. Daarmee waren de problemen van de opvolging nog niet ten einde, want Miguel kwam op tweejarige leeftijd te overlijden, waardoor Johanna (1479), het derde kind van Isabella en Ferdinand de troon van Castilië en Aragón erfde. Indien Miguel was

blijven leven zou Portugal wellicht onderdeel zijn geworden van Castilië. Prinses Johanna werd, alweer om politieke redenen, uitgehuwelijkt aan Filips van Habsburg, graaf van Vlaanderen, bijgenaamd de Schone. Hiermee zou het Oostenrijkse koningshuis op termijn de Spaanse troon in handen krijgen. Voor dit huwelijk vertrok Johanna in 1496 met een groot gevolg naar Brugge, waar Filips zijn domicilie had.

Na Johanna volgden nog twee dochters, Maria (1482) en Catharina (1485). Via een huwelijk van Maria met Manuel I van Portugal (de tweede echtgenoot van haar overleden zuster Isabella) werd de band tussen de Iberische rijken wederom bevestigd. Uit dit huwelijk werden maar liefst tien kinderen geboren, waaronder Isabella, de latere echtgenote van haar volle neef keizer Karel V. Catharina zorgde voor een verbinding van de Castiliaanse kroon met die van Engeland door te huwen met Hendrik VIII. Hun dochter Maria stond bekend als Maria Tudor, koningin van Engeland van 1553 tot 1558 en door een huwelijk met Filips II, koningin-gemalin van Spanje.

Johanna van Castilië
1479-1555

Filips de Schone
1478-1506

Koningin Isabella I overleed in 1504 in de wetenschap dat haar dochter en opvolgster Johanna waarschijnlijk niet in staat zou zijn het koningschap te vervullen. De prinses - die later de bijnaam de Waanzinnige kreeg ***) - gaf blijk van geestelijke instabiliteit en het was daarom dat Isabella I in haar testament bepaald had dat wanneer Johanna inderdaad niet tot regeren in staat zou zijn, niet Johanna's man Filips de Schone, maar Ferdinand II het regentschap zou uitoefenen tot aan de meerderjarige leeftijd van haar in 1500 geboren kleinzoon Karel. Het liep echter anders. Ferdinand II had een grote hekel aan zijn mondaine schoonzoon en vertrok naar Aragón nadat hij met Filips het concordaat van Salamanca had gesloten waarin was overeengekomen dat Filips naast Johanna het koningschap zou uitoefenen als Filips I. Zijn regeringsperiode duurde slechts twee jaar. Na de plotselinge dood van Filips in 1506, een gebeurtenis die Johanna erg aangreep, keerde Ferdinand II terug naar Castilië om het regentschap op zich te nemen.

Optekening van het testament van Isabella

Eenmaal terug in Castilië liet hij zijn dochter, koningin Johanna, voor de rest van haar leven opsluiten in het clarissenconvent van Tordesillas, waarna hij zich concentreerde op de ontwikkelingen in Italië, het beheer over Castilië overlatend aan kardinaal Cisneros. In Italië was een alliantie gevormd tussen Castilië, Venetië, Engeland en de Heilige Stoel, de *Liga Santa*, die gericht was op de verdrijving van de Fransen uit Italië. Toen de Franse koning probeerde Navarra voor zich te winnen, zag Ferdinand, die als zoon van de vroegere koning Johan II van Navarra, aanspraak meende te kunnen maken op de Navarrese troon, zijn kans schoon en viel in 1512 met toestemming van de paus Navarra binnen dat in 1516 onder de Castiliaanse kroon werd gevoegd.

Karel I
1500-1558

Ferdinand II overleed in datzelfde jaar. In afwachting van de komst van zijn kleinzoon, Karel van Gent, de latere Karel I van Spanje en keizer Karel V van het Heilige Roomse rijk, liet Ferdinand al zijn bezittingen na aan zijn dochter Johanna en benoemde uit haar naam zijn onwettige zoon Alfons tot regent van Aragón en kardinaal Cisneros van Castilië. Kronieken melden dat zijn dood veroorzaakt was door het gebruik van Spaanse vliegen, toentertijd beschouwd als een afrodisiacum, in de hoop toch nog een mannelijke opvolger te kunnen verwekken bij zijn tweede vrouw, Germaine van Foix.

De vereniging van alle christelijke rijken - behalve Portugal - op het Iberisch schiereiland onder één kroon betekende een mijlpaal in de Spaanse geschiedenis. Een geschiedenis van eenwording door militaire veroveringen, maar vooral ook door toepassing van uitgekiende huwelijksstrategieën. Isabella I en Ferdinand II waren de laatste vorsten van eigen bodem en worden veelal beschouwd als degenen aan wie Spanje de groei tot een wereldrijk te danken heeft. De neergang van dit imperium zou daarentegen het gevolg zijn geweest van de komst van vreemde, buitenlandse koningshuizen: de Habsburgers en de Bourbons. De vorming van een mythe rond het katholieke koningspaar die nog altijd aanhangers kent.

*) Zie het artikel Monarchie en Kerk (2).

**) Zie het artikel Spaanse Inquisitie.

***) Zie het artikel Johanna van Castilië.

Willem Peeters, 1 februari 2012

Bijlage: stamboom van de koningen van Castilië vanaf Johan II.

Jaartallen geven regeerjaren weer.

